

Først: tak for, at NDU må få foretræde for udvalget.

Vi præsenterer i de næste **fem-seks minutter synspunkter** om et lille udsnit af de problemer, som præger indsatsen over for domfældte udviklingshæmmede (*en gruppe, der får meget lidt bevågenhed, og som mange forveksler med de sindslidende kriminelle*).

Et hurtigt overblik til at begynde med: Disse lovovertrædere er som bekendt uegnede til straf på grund af deres funktionsnedsættelse. I stedet bestemmer retten, at der skal sættes ind med en helt særlig kriminalpræventiv indsats via forskellige foranstaltninger i socialt regi.

Gruppen fylder ikke meget, men antallet vokser og vokser ligegodt (*nævne årsager, hvis ... hypoteser i øvrigt ... og antallet af ofre vokser selvsagt også*). For nemheds skyld - runde tal:

1991	1998	2001	2005	2007
80	180	220	330	400

Stort set alle er 'udviklingshæmmede i lettere grad' eller må 'ligestilles hermed' (*udviklingshæmmede i sværere grad evner sjældent at begå ulovligheder og får ofte så massiv støtte, at det næsten kun kan lade sig gøre i teorien*).

En del af de sidste kan være strafegnede, for de har en IQ over 70. Men de har til gengæld så store vanskeligheder (*tidligt følelsesmæssigt skadet, personlighedsforstyrrelser, karakterafvigende træk, stofmisbrug mv.*), at de funktionelt må betragtes som udviklingshæmmede (*'anden mental retardering', lyder diagnosen*). De profiterer da heller ikke af at komme i fængsel, hvor flere tidligere har afsonet. Det sociale område er bedre gearet til at tage vare på dem, om end vi afgjort har brug for at videreudvikle og målrette vores tilbud.

Viften af domme er bred: lige fra tilsyn til anbringelse på den sikrede afdeling. Syv ud af 10 domme vedrører tilsyn med mulighed for, at kommunen kan anbringe den domfældte uden at involvere retten. Opgaven? Ja, den er i alle tilfælde at minimere risikoen for, at de på ny begår sædelighedsforbrydelser, vold, ildspåsættelse, røveri, trusler, tyveri, hærværk o.l. Til det formål trækker man primært på viden om især socialpædagogik, misbrug, psykiatri og sexologi.

Kommunerne har myndighedsansvaret i alle sager. Regionerne driver dog de fleste af de tunge foranstaltninger (*ca. 130. Og taksten varierer fra ca. 0,7 mio. kr. til helt op mod 5 mio. kr. pr. år afhængig af omfanget af behandling og støtte. Uheldig tendens: § 108-tilbud nedlægges, i stedet opføres almentnyttige boliger i pagt med de politiske signaler, men de dom-*

fældte kan altså kun anbringes på § 108-tilbud. Og der er slet ikke nok til at dække behovet. Andre hovedaktører er politiet, retsinstanserne, kriminalforsorgen, psykiatrien, Retslægerådet, samrådene og de private opholdssteder.

Nu til **de tre problemfelter**, vi har valgt ud. Med tilhørende **aktuelle eksempler**. Dog en **lille programændring**: samrådene glider ud. For KL har bedt om, at der først laves en evaluering af de nuværende samråds virke, så man kan drøfte mulige modeller for løsning af sådanne funktioner vedrørende denne og andre beslægtede grupper af kriminelle og særligt udsatte med komplekse problemstillinger. Denne melding bør vi respektere.

1. Lovgivningen

Dommene afsiges efter straffeloven og effektueres i socialt regi, hvor serviceloven gælder. De to love skaber i nogle situationer uklarhed om, hvad botilbuddene må, kan og skal – og hvad der forventes af dem fra retsinstansernes side. Det er ikke underligt, da straffeloven bygger på påbud, tvang og kontrol, mens serviceloven er baseret på tilbud, samtykke og frivillighed.

Et eksempel: Domstolene forventer klart, at de domfældte underlægges en intensiv behandling, når de anbringes. Som i retspsykiatrien. Men der står intet om behandling i dommene. Det indgår ikke som et vilkår. Problem? Ja, for behandling i socialt regi forudsætter, at den domfældte selv vil medvirke. Og alt for ofte vil han ikke. Navnlig, hvis han hører til blandt de intellektuelt set bedre fungerende. Han ser sig ikke som udviklingshæmmet og gør sig næppe store tanker om sine medbeboere. Eller om personalet for den sags skyld. Han kan derfor ikke indse, at han har behov for hjælp. Så nej, han vil 'ikke behandles på'. Og når der ikke står noget om det i dommen, er hans argument i orden!

Der er derfor brug for at få præciseret, hvad foranstaltningsdommene indebærer, og hvilke vilkår, der kan angives. I det hele taget er der brug for at få moderniseret straffeloven og bringe den i samklang med serviceloven, jf. side 3 i det udleverede notat.

2. Den nye målgruppe

Og hvem er de så? De er kommet til inden for de sidste 6-8 år. De har typisk en IQ på mellem 70 og 85. Flere af dem har tidligere været straffet. Men politiet og retsinstanserne er blevet bedre til at spotte dem. Man får iværksat personundersøgelser og mentalerklæringer, som viser, at den sigtede samlet set fungerer som om, han var udviklingshæmmet. Adskillige har karakterafvigende træk. De føler sig stemplede, når de bliver anbragt på et botilbud for udvik-

lingshæmmede. For de ser sig selv som normale. De vil ofte ikke tage imod støtte, opponerer mod personalet, lægger afstand til de øvrige beboere, tyranniserer nogle af dem, får stjerne-status og har kontakter i de kriminelle miljøer. Derfor er det ikke let at effektuere dommen. Og statsadvokaterne bliver af og til bedt om at vurdere, hvorvidt en dom bør skærpes.

Der er behov for at udvikle målrettede pædagogiske behandlingstiltag og undervisnings- og beskæftigelsestilbud til denne gruppe. Tiltag, der tager højde for deres bedre begavelse. Og de bør opholde sig i et miljø, hvor hele beboergruppen er bedre fungerende og dermed mere homogen. Skræddersyede foranstaltninger og nøje angivelse af vilkårene vil gøre en stor forskel.

Fagfolkene er desværre ikke enige om, hvorvidt det kriminalpræventive arbejde i forhold til denne gruppe også bør indeholde magtbeføjelser: Ransagning, konfiskation, urinprøvekontrol mv. Nogle mener, at det er en forudsætning. Andre, at det vil være et tilbageslag og gøre pædagogerne dårligere til deres arbejde. Vi opfordrer til, at ministerier og organisationer får af-dækket, om de nuværende foranstaltningsdomme rækker og hvilke fordele og ulemper, det vil give, hvis der indføres afgrænsede magtbeføjelser i bestemte situationer.

3. Det kriminalpræventive tilsyn

Det er en kommunal myndighedsopgave i forhold til hver enkelt af landets 400 domfældte udviklingshæmmede. Ikke to sager er ens, så det er virkelig svært. Det kræver viden om deres adfærd, funktioner og risiko for at begå ny kriminalitet. Og om forskellige interventioner fra discipliner som socialpædagogik, psykiatri, misbrugsbehandling og sexologi. For at nævne lidt.

Den viden er ikke til stede i et betryggende omfang. Selv erfarne tilsynsførende konsulenter vander sig og kan berette om, hvordan kvaliteten af tilsynsarbejdet varierer meget. Givetvis også for meget. Med vilkårlighed til følge. Og givetvis også nye kriminelle handlinger.

Eksempel: En væsentlig del af tilsynsfunktionen omhandler risikovurderinger. Ingen på det sociale område i Danmark råder over strukturerede metoder, som viser, hvor stor risikoen sandsynligvis er for ny kriminalitet. Man må i høj grad basere sig på 'mavefornemmelser', hvilket ifølge internationale undersøgelser fører til, at foranstaltninger let bliver for indgribende.

Vi ønsker, at de relevante ministerier og organisationer går sammen om at lave en vejledning, som definerer tilsynsopgaven mere præcist. Og kan man afsætte midler til at udvikle strukturerede metoder til risikovurderinger af målgruppen, vil endog meget være vundet.

midt

regionmidtjylland

NDU's foretræde for Folketingets Socialudvalg og Retsudvalg

Den 14. maj 2009

Antallet af domfældte

1991	1998	2001	2005	2007
80	180	220	330	400

Foranstaltningsdomme

- Spænder fra tilsyn til anbringelse i sikret afdeling
- 7 ud af 10 domme vedrører tilsyn med mulighed for administrativ anbringelse

Typiske lovovertrædelser

- Sædelighedsforbrydelser
- Vold
- Ildspåsættelse
- Tyveri
- Vold mod tjenestemænd

1. Lovgivningen

- Dom
  - Afsiges efter straffeloven og effektueres i socialt regi, hvor serviceloven gælder
  - De to love skaber ofte uklarhed for botilbuddene

- Anbefaling
  - Præcisering af, hvad dommene indebærer
  - Modernisering af straffeloven, så den kommer i samklang med serviceloven

2. De nye inden for målgruppen

- **Karakteristika**
  - Har typisk en IQ mellem 70 og 85
  - Opfatter ikke sig selv som udviklingshæmmede
  - Mange har karakterafvigende træk

- **Anbefalinger**
  - Afdækning af, om foranstaltningssdommene rækker
  - Udredning af konsekvenserne ved at tildele socialområdet yderligere magtbeføjelser

3. Det kriminalpræventive tilsyn

- Tilsynet
  - Er en kommunal myndighedsopgave

- Anbefalinger
  - Relevante ministerier og organisationer får defineret tilsynsopgaven mere præcist
  - Afsættes midler til at udvikle metoder til risikovurderinger

Generelle udviklingstræk – hvorfor stiger antallet af domfældte? Teser:

- utilsigtede konsekvenser af serviceloven
- nye holdninger: personalet politianmelder oftere
- øget misbrug af alkohol og især stoffer
- anklagere og politi ved mere om målgruppen – flere personundersøgelser og mentalklæringer
- kriminalforsorgens kapacitet under pres
- tidsbegrænsede straffe – hurtigt flere gengangere
- får ikke den rette hjælp i folkeskolen
- findes ikke tilstrækkeligt gode støtte- og tilbuds- muligheder efter udslusning - gengangerfænomen

Straffeloven kontra serviceloven

- **Straffeloven**
  - Påbud, tvang og kontrol

- **Serviceloven**
  - Tilbud, samtykke og selvbestemmelse